

Van Augustus tot Constantijn. De geschiedenis van het Romeinse Rijk aan de hand van tien keizers

Robert Duthoy

De ondertitel geeft nauwkeurig de inhoud en invalshoek van het boek weer. Het gaat om een narratieve geschiedenis van het Romeinse keizerrijk die ongeveer vier eeuwen omspannt (vanaf de geboorte van Augustus in 63 v. C. tot de dood van Constantijn in 337 n. C. waarbij gefocust wordt op de persoonlijkheid en realisaties van tien keizers. Deze focus betekent evenwel niet dat het om een verzameling van tien ouderwetse keizersbiografieën à la Suetonius zou gaan. Integendeel, Barry Strauss schotelt de lezer een meeslepend verhaal voor van de ontwikkeling van het Romeinse Rijk waarin ook de regeringsperiode en persoonlijkheid van de andere keizers ruimschoots aan bod komt. Dankzij de vlotte pen van Strauss én de uitstekende vertaling Roelof Posthuma leest het boek als een trein en houdt het de lezer geboeid van de eerste tot de laatste bladzijde. Maar dit nooit ten koste van dewetenschappelijke degelijkheid want de auteur is, behalve een rasecht verteller, ook een vakhistoricus, hoogleraar aan de befaamde Cornell University en eindredacteur van de wetenschappelijk hoog aangeschreven boekenreeks *The Princeton History of the Ancient World*.

Het boek telt tien hoofdstukken die als titel de naam van een van de tien keizers draagt vergezeld van een hem karakteriserend epitheton. Ik som ze op met tussen haakjes achtereenvolgens de data van geboorte, troonsbestijging en overlijden: 1. *Augustus, de Grondlegger* (63 v. C.-27 v.C.-14 n. C.), 2. *Tiberius, de Tiran* (42 v. C.-14 n.C-37 n. C.), 3. *Nero, de Artiest* (37-54-68), 4. *Vespasianus, de Gewone Man* (9-69-79), 5. *Trajanus, de Beste Vorst* (53-98-117), 6. *Hadrianus, de Griek* (76-117-138), 7.

Marcus Aurelius, de Filosoof (121-161-180), 8. *Septimius Severus, de Afrikaan* (145-193-211), 9. *Diocletianus, de Grote Verdeler* (244-284-311), 10. *Constantijn, de Christen* (273-306-337). Op Nero na beschouwt B. Strauss deze keizers als de capabelste en succesvolste keizers van Rome. Dat hij Nero ook in het lijstje heeft opgenomen is omdat de auteur hem als de prikkelendste keizer beschouwt die bovendien ook een groot bouwheer was.

Van een zelfs maar summiere samenvatting van het boek kan hier geen sprake zijn want het is onmogelijk in enkele alinea's recht te doen aan de talrijke pertinente beschouwingen die de auteur op haast iedere bladzijde opdist en waarbij soms ruim verspreide opvattingen moeten sneuvelen zoals wanneer keizers als Tiberius en Septimius Severus die over het algemeen niet kunnen prat gaan op een goede reputatie, terecht worden gerehabiliteerd.. Hij schuwt daarbij geen sneer naar E. Gibbon (blz. 272) : *Gibbon was een snob die in het tijdperk van de Verlichting schreef en weinig ophad met nieuwkomers en buitenstaanders*. Ook tal van andere waardevolle inzichten worden aangereikt zodat de lezer(es) na lectuur niet alleen veel nieuwe historische gegevens heeft gelezen maar ook een beter begrip heeft gekregen én van de persoonlijkheid van de keizers en andere belangrijke figuren én van defactoren die een doorslaggevende rol speelden in de ontwikkeling van het Rijk. Zo belicht de auteur de belangrijke politieke rol die veel vrouwen (en dus niet alleen Livia of Agrippina de Jongere) aan hethof speelden. De auteur bezit ook de gave om kernachtig en raak in enkele zinnen de essentie van een onderwerp te formuleren. Ik illustreer dit met drie voorbeelden die

respectievelijk op Nero, Marcus Aurelius en Septimius Severus betrekking hebben.

Nero is een paradox. In sommige opzichten was hij de ergste van alle keizers: wreed, moorddadig, immoreel, onmilitair en uiteindelijk een vergif voor de meeste provincies. Maar in andere opzichten was hij succesvol: populair, een bouwer, weldoener, vredestichter en vermaker van het volk. Hij was tegelijkertijd een krankzinnige autocraat en een briljante populist (blz. 104).

Marcus (Aurelius) was ongetwijfeld zowel de meest humane en dankzij zijn eigen geschriften de meest menselijke Romeinse keizer. Maar hij was niet de succesvolste. Hij was een filosoof maar moet beoordeeld worden als keizer. De tijd zat hem niet mee, en zijn voorbereiding evenmin. Hij was buitengewoon ongelukkig in het aantal crises waarmee hij te maken kreeg, en maar weinig keizers in de Romeinse geschiedenis stonden voor grotere problemen dan hij. Bovendien ontbrak het hem aan de technische kennis en ervaring die een keizer nodig had. Niettemin is hij een lichtend voorbeeld van hoe een principiële man met intellectuele discipline en een groot plichtsbefef toch kan doen wat gedaan moet worden (blz. 249-250).

Septimius Severus zelf regeerde bijna achttien jaar. Het was de langste regeerperiode van een keizer in de eeuw na de dood van Marcus Aurelius.In navolging van Marcus (Aurelius) stimuleerde Severus de studie van de filosofie en initieerde hij een gouden eeuw voor de Romeinse wetgeving. Maar wat zijn reputatie in de geschiedschrijving betreft, overschaduwde de militair de hervormer. Het waren evenzeer de omstandigheden als zijn eigen opzet die van Severus de eerste waresoldatenkeizer maakten. Hij veroverde niet alleen de troon, maar stichtte een dynastie. De Severi werden Romes toonaangevende familie die militaristisch machtsvertoon combineerde met multiculturele verlichting (blz. 272-273).

Vaak beschrijft Barry Strauss ook de fysionomie van een keizer of een ander belangrijk personage om langs deze weg dieper door te dringen tot diens persoonlijkheid. Het valt wel te betreuren dat niet van al deze figuren een afbeelding is opgenomen in de acht bladzijden illustraties om de lezer toe te laten zich daarbij nog een concreter beeld te vormen van de betrokkene.

De invalshoek van het boek brengt met zich mee dat de politieke geschiedenis centraal staat. Maar dit betekent niet dat geen aandacht wordt besteed aan de sociaaleconomische context. Ook dan slaagde de auteur erin deze context op een boeiende en rake wijze te beschrijven. Een mooi voorbeeld daarvan zijn de bladzijden 186-189 waar in amper vier bladzijden een beklijvend beeld wordt geschetst van deze context in de tweede eeuw.

Tot de vele kwaliteiten van het boek behoort ook dat de auteur de minder geïnformeerde lezer het nodige gebruiksgemak biedt die hem in staat stellen zich te oriënteren. Aan het exposé gaan een chronologie van de keizers (blz. 7), een overzicht van de hoofdrolspelers (blz. 8-11), keizerlijke stambomen (blz. 12-21), kaarten (blz. 23-27) vooraf. Op het exposé volgen twintig bladzijden (333-352) referenties naar de wetenschappelijke (ook artikelen op internet) literatuur en de bronnen. Een oriënterend en beredeneerd overzicht van de wetenschappelijke literatuur en de beschikbare antieke bronnen (blz. 353-364) en een uitvoerig gedetailleerd register (blz. 366-384) besluiten het boek dat ik zonder enig voorbehoud sterk aanbevel. Hopelijk volgen vertalingen (lieft ook door

Posthuma) van andere boeken van deze vakhistoricus die tevens de kunst beheerst om zijn wetenschappelijke kennis op een boeiende wijze toegankelijk te maken voor een breder publiek.

Barry Strauss, Van Augustus tot Constantijn. De geschiedenis van het Romeinse Rijk aan de hand van tien keizers. Utrecht, Omniboek 2021. 384 blz. 29,99 .